

Mål och riktlinjer för Linköpings kommuns arbete med nationella minoriteters rättigheter

Dokumenttyp: Riktlinjer

Antaget av:

Status:

Giltighetstid:

Diarienummer: KS 2019-182
Dokumentansvarig: Biträdande
kommundirektör
Adresserat till:
Tidpunkt för aktualitetsprövning:
Tidpunkt för senaste revidering:
Relaterade styrdokument:
Sökord:

Innehåll

1	Inledning	4
	Övergripande mål och syfte	4
	Avgränsningar	4
	Disposition	5
2	Bakgrund	6
	Vad är en nationell minoritet?	6
	Vem tillhör en nationell minoritet?	6
	Sveriges minoritetspolitik och minoritetslagen	6
	Relaterade lagar	7
	Varför arbetar Linköping med nationella minoriteters rättigheter?	7
3	Riktlinjer för nationella minoriteters rättigheter	9
3.1	Inflytande och delaktighet	9
	Linköpings kommuns riktlinjer – Inflytande och delaktighet	10
3.2	Information och myndighetskontakt	11
	Linköpings kommuns riktlinjer – Information och myndighetskontakt	12
3.3	Språk och kultur	13
	Linköpings kommuns riktlinjer – Språk och kultur	13
3.4	Äldreomsorg	14
	Linköpings kommuns riktlinjer - Äldreomsorg	15
4	Uppföljning	16

1 Inledning

I samband med att Sverige år 2000 ratificerade Europarådes ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk erkändes judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar som nationella minoritetsgrupper. Samtidigt erkändes jiddish, romani chib (samtliga varieteter), samiska (samtliga varieteter), finska och meänkieli (samtliga varieteter) som nationella minoritetsspråk.

Nationella minoriteters rättigheter grundas i FN:s konvention om barnens rättigheter som tydliggör barnets rätt till sitt språk, sin kultur och religion. Vidare föreskriver FN: s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter att de nationella minoriteterna har rätt till eget kulturliv, rätt att bekänna och utöva sin religion och att använda sitt eget språk.

Sveriges minoritetslagstiftning trädde i kraft 2010 och förstärktes 2019 bland annat med syftet att det offentliga – statliga myndigheter, kommuner och regioner – behöver stärka sitt arbete för att främja nationella minoriteters åtnjutande av sina rättigheter.

Övergripande mål och syfte

Det övergripande målet med Linköpings kommuns minoritetspolitiska arbete är synonymt med Sveriges minoritetspolitiska mål, nämligen *att ge skydd för de nationella minoriteterna och att stärka deras möjlighet till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så de hålls levande.*

Mål och riktlinjer för Linköpings kommuns arbete med nationella minoriteter syftar till att ge en samlad bild av hur kommunen arbetar med att uppfylla målet och tillförsäkra att de nationella minoriteternas rättigheter tillgodoses.

Riktlinjerna redovisar hur Linköpings kommun implementerar Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk som enligt § 5b föreskriver att kommuner och landsting ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete.

Avgränsningar

I kommentarer till minoritetslagstiftningen kan utläsas att kommunernas mål och riktlinjer ska omfatta verksamheter som motiveras av de skyldigheter och det ansvar som följer av minoritetslagen. Utöver minoritetslagstiftningen finns ytterligare lagstiftning som berör nationella minoriteters rättigheter. Linköpings kommun väljer att redovisa en samlad bild av kommunens arbete för att uppfylla nationella minoriteters rättigheter, där skyldigheter och ansvar utgår från såväl minoritetslagen som från övrig lagstiftning som berör nationella minoriteters rättigheter.

Minoritetslagstiftningen innehåller delar som endast berör kommuner som ingår i så kallade förvaltningsområden för finska, meänkieli och/eller samiska. Lagen innehåller även delar som enbart berör vissa statliga myndigheter. I Linköpings kommuns mål och riktlinjer för arbetet med nationella minoriteters rättigheter redovisas enbart de delar av minoritetslagen och andra relaterade lagar som kommunen omfattas av.

Disposition

Mål och riktlinjer för Linköpings kommuns arbete med nationella minoriteters rättigheter innehåller tre delar:

I en första bakgrundsdel beskrivs Sveriges minoritetspolitiska lagstiftning samt relaterade lagar som sammantaget behandlar nationella minoriteters rättigheter tillika kommunens skyldigheter mot desamma.

I den andra delen beskrivs hur Linköpings kommun genom sina nämnder arbetar utifrån den (förstärkta) minoritetslagstiftningen samt relaterade lagar. Kommunens minoritetspolitiska arbete tar avstamp i fyra övergripande områden: Inflytande och delaktighet, Information och myndighetskontakt, Språk och kultur samt Äldreomsorg. Till respektive område förklaras *vad som ska uppnås* samt *vem som ansvarar* för att riktlinjerna i varje område uppfylls.

Den tredje avslutande delen beskriver hur styrdokumentet följs upp.

2 Bakgrund

Den svenska minoritetspolitiken har sin grund i Sveriges anslutning till Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) samt den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (språkstadgan). Genom ratificeringen erkändes judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar som nationella minoriteter. De nationella minoritetsspråken utgörs av jiddish, romani chib, samiska, finska och meänkieli.

Vad är en nationell minoritet?

Europarådets konventioner innehåller ingen definition av begreppet 'nationell minoritet'. Ramkonventionen nämner religion, språk, tradition och kulturarv som centralt för en nationell minoritets identitet. För att en grupp ska definieras som en nationell minoritet i Sverige krävs att gruppen har

- en uttalad samhörighet och en icke-dominerande ställning i landet,
- en religiös, språklig, traditionell och/eller kulturell tillhörighet,
- en vilja och strävan efter att behålla sin identitet, samt
- historiska eller långvariga band med Sverige.

Vem tillhör en nationell minoritet?

Minoritetspolitiken utgår från en självidentifikationsprincip som innebär att varje individ själv får avgöra tillhörigheten till någon eller några av de nationella minoriteterna. Det går därmed inte att ställa krav på att en individ som gör anspråk på rättigheterna som minoritetslagstiftningen medför ska kunna styrka tillhörigheten till någon/några av de nationella minoriteterna.

Sveriges minoritetspolitik och minoritetslagen

Sveriges minoritetspolitik syftar till att ge skydd åt de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande. Minoritetspolitiken ska även stödja de historiska minoritetsspråken och verka för en revitalisering av dessa.

Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk trädde i kraft 2010 och innebär bland annat att minoritetsspråken ska skyddas och främjas, att de nationella minoriteterna ska kunna behålla och utveckla sin kultur i Sverige samt att förvaltningsmyndigheter ska informera nationella minoriteter om deras rättigheter. Lagen revideras 2019 och medförde förstärkta rättigheter i lagens allmänna bestämmelser som gäller för samtliga nationella minoriteter

och för samtliga minoritetsspråk i hela landet. Revideringen innebar även ett förstärkt skydd för finska, meänkieli och samiska¹ i förvaltningsområden.

Relaterade lagar

Nationella minoriteters rättigheter finns främst reglerade i minoritetslagen, i Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter, den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk samt i språklagen. Utöver dessa innehåller bibliotekslagen, skollagen och socialtjänstlagen bestämmelser om nationella minoriteters rättigheter.

Varför arbetar Linköping med nationella minoriteters rättigheter?

Minoritetslagen är en rättighetslagstiftning och nationella minoritets rättigheter är en del av de mänskliga rättigheterna. Mål och riktlinjer för nationella minoritets rättigheter utgör därmed en del av Linköpings kommuns rättighetsbaserade arbete och visar hur kommunen implementerar minoritetslagstiftningen fördelar ansvaret mellan kommunens olika nämnder.

Enligt den plattform för rättighetsbaserat arbete som Sveriges kommuner och regioner tagit fram och som riktar sig till lokala och regionala offentliga aktörer ska tre principer vara vägledande:

- *Icke-diskriminering och jämlikhet:* Kommuner och regioner är skyldiga att skapa jämlika villkor. Rätten att inte bli diskriminerad innebär att ingen person eller grupp får kränkas, behandlas sämre än någon annan eller mötas av regler som utestänger grupper. Här finns dock ett undantag som gäller nationella minoriteter, det vill säga regler som ska bidra till att stärka tidigare marginaliserade individers rättigheter.
- *Deltagande och inkludering:* Kommuner och regioner ska inkludera rättighetsbärarna i sitt arbete och möjliggöra deltagande hos individer och grupper som särskilt berörs av beslut.
- *Transparens och ansvar:* Kommuner och regioner ska arbeta på ett transparent sätt som gör det tydligt för rättighetsbärare att utkräva sina mänskliga rättigheter.

För Linköpings kommuns arbete med nationella minoriteters rättigheter utgör ovanstående tre principer en utgångspunkt som ska gälla för samtliga rättighetsbärare tillhörande nationella minoriteter och för samtliga

¹ Finska, meänkieli och samiska har ett förstärkt skydd i minoritetslagstiftningen eftersom de bedöms vara minoritetsspråk med historisk geografisk anknytning i Sverige. Detta till skillnad från jiddish och romani chib som bedöms vara territoriellt obundna språk.

skyldighetsbärare som i detta fall är förtroendevalda och tjänstepersoner i kommunens nämnder och förvaltningsorganisation.

3 Riktlinjer för nationella minoriteters rättigheter

Linköpings kommuns riktlinjer för arbetet med de nationella minoriteternas rättigheter är indelade utifrån följande områden:

- Inflytande och delaktighet
- Information och myndighetskontakt
- Språk och kultur
- Äldreomsorg

Till respektive område beskrivs den lagtext som reglerar kommunens skyldigheter. Därefter beskrivs kommunens riktlinjer samt vilken eller vilka nämnder som ansvarar för genomförandet av desamma.

3.1 Inflytande och delaktighet

Nationella minoriteters rätt till inflytande och delaktighet beskrivs i följande delar av minoritetslagen:

Minoritetslagen §	Lagtext
5	Förvaltningsmyndigheter ² ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt som det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor. Samråd ska ske genom en strukturerad dialog i syfte att beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande.
5a	Förvaltningsmyndigheter ska särskilt främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar.

Minoritetslagens femte paragrafer har beskrivits som lagens portalparagraf och syftar till att uppfylla en av den svenska minoritetspolitikens huvudmål: att stärka de nationella minoriteternas inflytande. Inflytande ska möjliggöras genom strukturerad dialog präglad av långsiktighet och återkommande möten där de nationella minoriteterna är experter på sin situation och sina behov.

² Med förvaltningsmyndigheter avses statliga, regionala eller kommunala myndigheter med uppgift att sköta offentliga förvaltningsuppgifter. Kommunala bolag är räknas inte som förvaltningsmyndigheter. (Prop. 2016/17:180, s. 25 f.) Respektive nämnd utgör en myndighet.

Samråd ska även genomföras när kommunen tar initiativ som påverkar minoriteterna. Genom att samråd sker i ett tidigt skede förbättras förutsättningarna för minoriteterna att påverka processer.

Minoritetslagen tydliggör att barn och ungas möjligheter till inflytande och samråd ska främjas. Samråd kan därför helt eller delvis genomföras på ungdomsgård, förskola, skola eller liknande.

Linköpings kommuns riktlinjer – Inflytande och delaktighet

- Linköpings kommun ska erbjuda ett årligt kommunövergripande samråd med respektive nationella minoritetsgrupp. Det kommunövergripande samrådet ska innehålla en allmän dialog kring den nationella minoritetens åtnjutande av sina rättigheter i Linköpings kommun. Kommunstyrelsen ansvarar för planering och genomförande av kommunövergripande samråd.
- Vid det kommunövergripande samrådet ska beslut fattas gällande ytterligare samråd som ska ske under samma år. Beslutet ska utgå från de nationella minoriteternas önskemål och behov av ytterligare kommunövergripande alternativt *tematiskt*³ samråd. Kommunstyrelsen ansvarar för kommunövergripande samråd. Facknämnd/er som berörs av det tematiska området som minoriteterna önskar samråda kring ansvarar för planering och genomförande av detsamma.
- Nationella minoriteter äger även i övrigt rätten att initiera samråd i frågor som berör dem. Kommunstyrelsen ansvarar för att samråd genomförs.
- Samtliga nämnder ska beakta samråd med nationella minoriteter i frågor som berör dem.⁴ Nämnd som initierar samråd är ansvarig för planering och genomförande av detsamma.
- Protokoll från samråd ska skickas till ansvarig nämnd samt till Kommunledningsförvaltningen för kännedom.
- Vid samråden ska särskilt barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd främjas.

³ Med 'tematiskt samråd' avses samråd med fokus på specifika sakfrågor eller politikområden, såsom exempelvis kultur, utbildning eller äldreomsorg.

⁴ Att nämnder ska beakta samråd med nationella minoriteter i frågor som berör dem innebär att nämnderna på eget initiativ ska erbjuda samråd då ett ärende och dess utfall direkt påverkar nationella minoriteter. Det kan exempelvis handla om inbjudan till samråd vid framtagande av politiska styrdokument såsom biblioteksplan eller kulturprogram eller vid en planerad förändring av tidigare beslutade insatser riktade mot nationella minoriteter.

- Vid kommunövergripande samråd ska kommunfullmäktiges presidium samt tjänstepersoner bjudas in. Vid tematiska samråd ska enbart tjänstepersoner bjudas in.
- Samråden ska i övrigt vara öppna för de personer som i enlighet med självidentifikationsprincipen tillhör den/de nationella minoritet/er som samrådet vänder sig till.

3.2 Information och myndighetskontakt

Nationella minoriteters rättigheter kopplat till information och myndighetskontakter beskrivs inom följande delar av minoritetslagen:

Minoritetslagen §	Lagtext
3	Kommuner och landsting ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar enligt denna lag och de föreskrifter som denna lag hänvisar till.
9	Utanför ett förvaltningsområde har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket
11	En förvaltningsmyndighet ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheter
12	Förvaltningsmyndigheter får bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider

Som lagen ger uttryck för i paragraferna 9, 11 och 12 ovan finns speciella rättigheter för de territoriella minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska.

Med 'förvaltningsmyndighet' avses kommunala och statliga myndigheter som sköter offentliga förvaltningsuppgifter. Respektive kommunal nämnd utgör en egen myndighet.

Observera även att paragraferna 9 och 11 utgår från myndighetskontakter som rör enskildas muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters *ärenden* där den enskilde är part eller ställföreträdare för part. Ett 'ärende' består av ett förfarande som mynnar ut i ett beslut och berör därför inte myndighetskontakter i form av ren information eller service.

Linköpings kommuns riktlinjer – Information och myndighetskontakt

- Kommunstyrelsen ska ge information om nationella minoriteters rättigheter på kommunens hemsida och/eller i den form som respektive minoritet har behov och önskemål om. Informationen om rättigheterna ska finnas översatt till de nationella minoritetsspråken.
- Kommunstyrelsen ska sprida kunskap om nationella minoriteters rättigheter i den egna organisationen samt informera allmänheten om Linköpings kommuns arbete för nationella minoriteters rättigheter.
- Kommunstyrelsen ska även i övrigt eftersträva att tillhandahålla översättning av sådan information som de nationella minoriteterna har behov av till finska, meänkieli respektive samiska.
- Respektive nämnd ska utveckla former för kontinuerlig kartläggning av medarbetares kompetens i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i ärenden som rör enskildas kontakter med myndigheter.
- Om medarbetares kompetens i finska, meänkieli respektive samiska saknas där detta behövs i ärenden som rör enskildas kontakter med myndigheter ska berörd/a nämnd/er beakta sådana språkkunskaper i rekryteringen av nya medarbetare.
- Respektive nämnd ska utveckla metoder för att tillgodose behovet av språkkunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i ärenden som rör enskildas kontakter med myndigheter.⁵

⁵ Att på annat sätt tillgodose språkkunskaper kan till exempel handla om att utveckla och tillhandahålla digitala hjälpmedel som kan användas vid enskildas kontakter med myndigheter. Rätten till tolk/översättning regleras i Förvaltningslag (2017:900) § 13.

3.3 Språk och kultur

Nationella minoriteters rättigheter kopplat till språk och kultur framgår inom följande delar av minoritetslagen, Bibliotekslagen och Skollagen:

	Lagtext
Minoritetslagen § 4	I Språklagen anges att det allmänna ⁶ har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.
Bibliotekslagen § 5	Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på <ol style="list-style-type: none">1. de nationella minoritetsspråken,2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och3. lättläst svenska.
Skollagen 10 kap. § 7	En elev som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk.

Linköpings kommuns riktlinjer – Språk och kultur

- Barn- och ungdomsnämnden samt bildningsnämnden ska ge kommunens elever och deras vårdnadshavare information om rätten till modersmålsundervisning.
- Barn- och ungdomsnämnden samt bildningsnämnden ska, i samarbete med kommunstyrelsen, tillse att information om rätten till modersmålsundervisning finns översatt till de nationella minoritetsspråken.
- Barn- och ungdomsnämnden ska säkerställa att elever efter genomgången grundskola har fått kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia.

⁶ Med ”det allmänna” avses offentlig verksamhet som utövas genom stat, kommuner eller regioner. (Prop. 2008/09:158, s. 126 f.)

- Kultur- och fritidsnämnden (biblioteken) ska erbjuda litteratur, tidskrifter och annan media på de nationella minoritetsspråken och om de nationella minoriteterna.
- Kommunstyrelsen ska uppmärksamma de nationella minoriteternas högtidsdagar.

3.4 Äldreomsorg

Nationella minoriteters rättigheter kopplade till äldreomsorg framgår inom följande delar av minoritetslagen samt i Socialtjänstlagen:

	Lagtext
Minoritetslagen § 18a	En kommun som inte ingår i något förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ram för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, jiddish, meänkieli, romani chib eller samiska, om kommunen har tillgång till personal med sådana språkkunskaper.
Minoritetslagen § 18b	Kommunen ska inom ramen för sådan omsorg som erbjuds enligt 18 och 18a beakta de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet.
Minoritetslagen § 18c	Kommunen ska informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna till sådan service och omvårdnad som anges i 18 och 18a §§.
Socialtjänstlagen 5 kap. § 6	Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddish, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden av äldre människor.

Linköpings kommuns riktlinjer - Äldreomsorg

- Äldrenämnden ska, i samarbete med kommunstyrelsen, informera om äldreomsorg på de nationella minoritetsspråk där detta efterfrågas och i den form som respektive nationell minoritet har behov av.⁷
- Äldrenämnden ska beakta och utveckla former för att tillgodose äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet.
- Äldrenämnden ska utveckla former för kontinuerlig kartläggning av medarbetares kompetens i de nationella minoritetsspråken där detta behövs i omvårdnaden av äldre människor.
- Om medarbetares kompetens i de nationella minoritetsspråken saknas där detta behövs i omvårdnaden av äldre människor ska äldrenämnden, som beställare av tjänster inom äldreomsorgen, tillse att sådana språkkunskaper beaktas i rekryteringen av nya medarbetare.
- Äldrenämnden ska informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna till service och omvårdnad på de nationella minoritetsspråken, om sådan språkkompetens kan tillhandahållas bland medarbetare.

⁷ Informationen kan till exempel finnas tillgänglig på kommunens hemsida, i broschyrer på Kontakt Linköping, genom informationsmöten där tolk/översättare närvarar eller liknande.

4 Uppföljning

För uppföljning och samordning gällande *Mål och riktlinjer för Linköpings kommuns arbete med nationella minoriteter* gäller följande:

- Kommunstyrelsen ansvarar för att samordna arbetet med de nationella minoriteternas rättigheter i enlighet med riktlinjen.
- Barn- och ungdomsnämnden, bildningsnämnden, kultur- och fritidsnämnden, äldrenämnden och kommunstyrelsen ska redovisa arbetet utifrån riktlinjerna när så påkallas.
- Samtliga nämnder ska, om de haft samråd med nationella minoriteter i enlighet med minoritetslagstiftningen 5 §, anmäla detta till kommunstyrelsen.